

2021-06-27

Havs- och Vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se

Inspel till Havs och vattenmyndighetens *Uppdrag att analysera faktorer att beakta i ett system med överlåtbara fiskerättigheter*

Fiskekommunerna organiserar nio kommuner i Bohuslän, vilka tillsammans med Västra Götalandsregionen samverkar med berörda intressenter för att skapa en bärkraftig utveckling av fiske- och vattenbruksrelaterade verksamheter utmed hela Bohuskusten. Kommunerna yttrar sig här som ett gemensamt nätverk utifrån den kompetens som byggts upp sedan mitten av 1990-talet, då nätverket startade sitt samarbete.

Sammanfattning

Sverige behöver ha en uttalad vision om hur vi vill se det framtida svenska demersala fisket. Förvaltningssystemet är ett verktyg som kan justeras för att nå den visionen.

Fiskekommunernas, FK, svar avser framför allt Västerhavet men delar gäller även i resten av Sverige.

Dagens system har brister och behöver reformeras. Exempel på detta är att dagens system gynnar så kallade kvotbåtar med allt sämre underhåll och minimal användning. Tröga system för ägarskifte. De demersala fiskeföretagen behöver ökad lönsamhet och framtidstro.

Syftet och grundeffekten med ett system med Överlåtbara Fiskerättigheter, ÖF, är en effektivisering, ~~och~~ koncentrerings och ökad lönsamhet av yrkesfisket.

FK ställer sig bakom förändringar som leder till bättre företagsvillkor. I nuläget, inklusive de exempel på regler som beskrivs nedan, är FK positiv till ÖF men vill i detta läge avvakta ställningstagande till ÖF tills slutliga förslaget presenterats. Det är också viktigt att ett system med ÖF säkerställer att anpassning kan ske utifrån regionala skillnader inom det demersala fisket, så att redan väl fungerande förvaltning inte äventyras.

I FK:s vision ingår ett brett, mångfaldigt fiske inklusive ett lokalt småskaligt fiske.

Till ÖF bör kopplas ett antal regelverk för styrning av den nationella fiske - och skaldjursresursen vilken förs över till privat ägande med ett ÖF-system.

Exempel på regelverk är:

- Att ett %-tal av kvoten ska landas i svenska hamnar i avsikt att ge förutsättningar för vidareförädling.
- Att maximala kvotandelar inte blir för högt satta. Det demersala fisket skiljer sig här från det pelagiska systemets maximala kvotandelar.
- Att gynna nyetablering inom demersala fisket med att en %-andel av köpt kvot går till en nyetableringsfond eller att en %-andel ej delas ut som ÖF utan läggs i en nyetableringsfond. Oavsett lösning ska all kvot vara aktiv och nyttjas för fiske på årsbasis.
- Att redskapsutveckling och användande av selektiva redskap som gynnar fiske efter en målart och lämpliga storlekar ska premieras.
- Att en möjlighet att omforma eller återkalla systemet över tid bör inkluderas då en nationell resurs privatiseras givet att kvoten fungerar som säkerhet för investeringar.

Ett system med ÖF är ett privatiserande av en nationell resurs. Den bör formuleras som en långsiktig arrendering av en förvaltningsrätt vilket förtydligar det bakomliggande ägandet.

Ett nytt system ska ha en balans mellan långsiktiga spelregler för fiskeföretagen med möjligheter till årliga mindre justeringar i regelverket utifrån förda dialoger med berörda aktörer. Här kan Samförvaltning norra Bohuslän vara en modell (dialoger och utbildningar mellan fiskare, forskare och myndigheter) som kan utvecklas vidare då den möjliggör en snabbfotad reglering av fisket kopplat till det som fiskarna märker i sin dagliga yrkesutövning. Den möjliggör regelefterlevnad, social kontroll och stolthet över sitt arbetssätt. Dessutom kunskap och dialog på tvären.

Täta kontakter mellan fiskare, forskare och myndigheter ska vara långsiktiga och transparenta med ett mål i att minska rödlistning från konsumentorganisationer. Då rödlistning medför negativa följder för yrkesfisket.

Om inte lönsamheten går åt rätt håll har vi inget yrkesfiske om några år. Här bör fiskets organisationer få i uppdrag att fram ett system relativt snabbt tillsammans med HaV som gärna får skickas med i förslaget till Regeringen i januari 2023.

Andra synpunkter som FK vill föra fram är vikten av att skilja på landningshamnar för fiske, vattenbruk samt andra marina näringar och hemmahamnar för fiskebåtar. Många hemmahamnar där viss mängd fisk och skaldjur säljs är viktigt för den lokala attraktiviteten och identiteten. Behovet av offentlig medfinansiering av utveckling av landningshamnar är betydligt större än de medel som kommer att finnas i kommande Europeiska Havs-, Fiske- och Vattenbruksfonden.

Regeringsuppdraget

I dialog med intressenter ska Havs och Vattenmyndigheten, HaV, ta fram ett förslag på hur 10 faktorer ska hanteras i ett system med Överlåtbara Fiskerättigheter, ÖF, för det demersala fisket åt Regeringen. De ska också se om det finns andra system än ÖF som hanterar faktorerna bättre.

Tidigare utredningar har föreslagit införande av ÖF även för det demersala fisket (se *HaV 2020*) och utvärderingen av det pelagiska systemet med ÖF var i stort positiv. Regeringens uppdrag till HaV är att i de 10 faktorerna ge en bred bild av vad som ska beaktas men inte ge ett svar på hur det ska organiseras.

10 Faktorer:

- 1) **ekonomiska, ekologiska och sociala konsekvenser** av och risker med en koncentration av fiskemöjligheter till ett mindre antal aktörer;
- 2) **effekter** på den regionala/lokala livsmedels**produktionen** och fiskberedningen;
- 3) behov av särskild **hänsyn till småskaligt** kustnära fiske och regional spridning, samt möjligheter att bibehålla och stärka fiskerinäringens **värdekedjor** regionalt och lokalt;
- 4) fiskets möjligheter att bidra till en konkurrenskraftig och hållbar **livsmedelskedja** i linje med livsmedelsstrategin;
- 5) möjligheter att underlätta **föryngring och nyetablering** inom fisket;
- 6) möjliga effekter på **infrastrukturutveckling** samt landningsmöjligheter i Sverige;
- 7) möjligheter att bidra till att uppnå målet om **god miljöstatus** i havsområdena enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juli 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi);
- 8) möjliga effekter på **fisk- och skaldjurs bestånden**;
- 9) behov att främja en ökande användning av **skonsamma**, selektiva och klimatsmarta **fiskeredskap** och -metoder;
- 10) behov av **information för** möjligheten att göra **uppföljningar** av fördelningssystemet, exempelvis avseende priser på överlåtelse.

I bilaga 1 finns i punktform troliga konsekvenser och effekter per fråga

Övrigt

Betydelsen för kommunerna och våra kustsamhällen av ett närvarande fiske är stor även om antalet båtar per hamn inte är så många.

Tillgången till lokalt fångad fisk och skaldjur är identitetsskapande, stärker besöksattraktiviteten och är en av anledningarna till att vi bor här.

För Fiskekommunerna

Lars Tysklind
Ordförande

Länkar

Dialog underlag 2020

<https://www.havochvatten.se/download/18.3b63ec651740ce159909327c/1598878369356/ru-bilaga-4-dialogunderlag-demeresala-fiskemojligheter.pdf>

Uppdrag att analysera faktorer att beakta i ett system med överlåtbara fiskerättigheter (2022)

<https://www.havochvatten.se/download/18.6922078617fe71d7bf24d8e4/1649261040818/ru-220120-uppdrag-analysera-faktorer-i-system-overlatbara-fiskerattigheter.pdf>

Om uppdraget 2020

<https://www.havochvatten.se/om-oss-kontakt-och-karriar/om-oss/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag/utvardering-av-system-med-individuella-fiskemojligheter-2020.html>

SLU-utredning 2020

<https://www.havochvatten.se/download/18.3b63ec651740ce159909327b/1598878369293/ru-bilaga-3-slu-utvardering-demersala-fiskemojligheter.pdf>

Uppföljning Pelagiska systemet 2017

Sveriges riksdag, 2017. Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket. Rapport från riksdagen 2016/17:RFR7. Tillgänglig online: [Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket \(pdf, 3 MB\)](#)

Bilaga 1

Troliga konsekvenser och effekter samt perspektiv per fråga

Perspektivet i punkterna nedan är hela tiden Överlåtbara Fiskerättigheter, ÖF, inte andra alternativa förvaltningssystem vilka har andra möjligheter att finna en önskvärd förvaltning. ÖF är inte det enda svaret på hanteringen av nationella fiskeresurser men frågeställningen blir för bred om vi ska svara på alla andra möjligheter.

Syftet och grundeffekten med ÖF är en effektivisering och koncentrerad av fisket. Sedan vill man ha anpassningar eller avsättningar för att möjliggöra kustnära och mindre effektivt och mindre koncentrerat fiske. I grunden är det en politisk fråga; vad vill man ha för fiske? Utifrån det fiske man vill se kan man sedan rigga förvaltningssystemet.

Frågan om ÖF är mångfacetterad och svår. Vi försöker här sätta det i fyra olika perspektiv och har därför markerat varje punkt med konsekvenser på och effekter för **Nationen (N)**, för **Fiskaren (F)**, på **Havet (H)**, samt på **Land (L)**.

- 1) **ekonomiska, ekologiska och sociala konsekvenser** av och risker med en koncentration av fiskemöjligheter till ett mindre antal aktörer;
 - a. Ekonomiska konsekvenser –
 - **Större fiskeföretag**, vilket innebär skalfördelar, det är dock viktigt att taket (max kvotandelar) inte blir för högt satt vilket kan leda till en oönskad koncentrerad (F)
 - **Ökad ekonomisk lönsamhet** för fler fiskeföretag genom större andel av kvoter, bättre planeringsmöjligheter samt bättre möjligheter att belåna resursen (F, N)
 - **En utväg** för de icke-lönsamma fiskeföretagen med företrädesvis äldre fiskare att lämna fisket (F)
 - **Färre fiskeföretag**, flera företag läggs ner eller säljer sina andelar (F, N)
 - Risk med **bulvanföretag** som skapas för att runda begränsningarna i kvoter skapar i förlängningen en mycket ensidig kontroll från kapitalstarka aktörer (N)
 - **Större fartyg** kommer byggas med större investeringar som kräver ökad lönsamhet och infiskning för att vara lönsamma vilket kan skapa en överkapacitet på fiskebåtssidan(F)
 - **Billigare förvaltning** – färre fartyg, färre landningar, färre företag ger möjlighet till enklare, striktare, tydligare samt mer övervakad kontroll. Det amerikanska ÖF systemet fungerar väl men har också en stenhård kontroll och mycket hård lagstiftning för att undvika highgrading och oönskad bifångst (N)
 - **Färre lokala landningar** – incitamentet för större företag att landa lokalt och sälja över kajkanten är troligtvis mindre samtidigt som det kan möjliggöra att diversifiering sker (L)
 - b. Ekologiska konsekvenser

- **Bättre kontroll och styrning** – kan leda till att det blir en bättre förvaltning men i huvudsak ligger det utanför ÖF-frågan (N)
- **Svårare förhandlingsläge** för myndigheterna – det kan bli svårt att hävda förändringar av regelverk när kvotandelen är prissatt och såld, skadeståndskrav och dylikt kan komma (N)
- Ökad koncentrerings till **effektiva fiskeplatser** – kan göra så att fler områden kan avsättas som no catch zones och kvoterna fångas på mer effektiva platser vilket kan gynna återhämtning på lång sikt (H)
- **Alltför hårt fisketryck** av enskilda områden med större fartyg – en risk som gör att för mycket av en lokal population eller för stor andel av åldersklasser fiskas upp, kan ha negativa effekter på återväxten (H)
- **Minskat koldioxidutsläpp** för branschen i stort – effektivare infiskning, modernare fartyg och kvotkoncentrerings kan leda till färre och kortare resor för att nå samma resurs.

c. Sociala konsekvenser

- **Färre fåmansföretag** – Anställningsformer ändras, fler blir anställda, färre egenföretagare, färre personliga borgensåtaganden (F)
- **Säkerhet ombord** - fler ombord ger bättre möjligheter för regelverk, skyddsutrustning, hantering av kriser (H)
- **Bekvämare** och socialare i större fartyg, arbetsmiljö, tider, vila (H)
- **Längre resor** – färre dagstursfartyg, inte hemma på kvällen (F)
- **Färre antal landningshamnar** – troligtvis kommer färre fartyg och större företag leda till att färre landningshamnar nyttjas tillräckligt för att motivera investeringar och hålla annan användning borta (L)
- **Mindre lokal landning** – färre landningshamnar och större företag kommer troligen minska även antalet hemmahamnar med lokal över kajförsäljning förhoppningsvis kan det motverkas med nya samarbeten och diversifiering (L)
- **Fiskaryrket** blir mer **industrialiserat** och större fartyg behöver snarare **sjömän** (F)

2) **effekter** på den regionala/lokala livsmedelsproduktionen och fiskberedningen;

- **Relativt begränsade effekter** - Mycket hanteras redan idag på auktionerna i Göteborg och på Smögen. Mindre aktörer har vissa flöden till egna produkter inklusive samverkan med kollegor men utvecklingen eller möjligheterna för detta bör tas i beaktande (L)
- Den **större beredningen** landar en del lokalt men det borde inte påverkas så mycket (L)
- **Lokala fiskaffärer** kan dock påverkas då direkt över kajförsäljning av lokala fiskare troligtvis minskar. Värdet av dessa små butiker är värdefulla för de mindre samhällenas attraktionskraft speciellt sommartid (L)

3) behov av särskild **hänsyn till småskaligt** kustnära fiske och regional spridning, samt möjligheter att bibehålla och stärka fiskerinäringens **värdekedjor** regionalt och lokalt;

- **Viktigt**, hänsyn måste tas! - blir beroende av definitioner på lokalt och småskaligt fiske - (H)
- **Kustkvoter** eller liknande behövs (H)
- **Lokala värdekedjor** med lokala fiskbutiker och direkt leverans kan påverkas negativt (L)
- Det småskaliga fisket är viktigt för **attraktiviteten** i de små samhällena (N)
- **Stora och mindre fiskeföretag** bör kunna samexistera och därmed stödja värdekedjorna(N)
- **Utred förenklingar** för lokal landning och mer direktförsäljning (L)

- Här krävs en **bra dialog** för att hantera många perspektiv exempelvis som i Samförvaltningen norra Bohuslän (H, L)
- 4) fiskets möjligheter att bidra till en konkurrenskraftig och hållbar **livsmedelskedja** i linje med livsmedelsstrategin;
- **Livsmedel till nationen** borde vara neutralt eller helst öka med anledning av ÖF (N)
 - I **extraordinära tider är en anpassningsbar** flotta en fördel. (H)
 - **Konkurrenskraft** - Ökade fångster per båt och ansträngning ger ökad lönsamhet men också färre jobb (N)
 - **Kvotbåtarna försvinner** - lönsammare (H)
 - Möjlighet att se till så att fisken **landas i Sverige** i större omfattning (jmf Danmark (minst 50%)). Utan krav finns stor risk att det landas helt på export (L)
 - **Möjlighet att etablera certifieringar** som ger bättre pris på svenskfiskade produkter (L)
- 5) möjligheter att underlätta **föryngring och nyetablering** inom fisket;
- **Särskilda hänsyn** behöver tas för att möjliggöra **nyetablering** exempelvis att en del av kvoten alltid avsätts till nya aktörer. Exempel är att en % andel av köpt kvot går till en nyetableringsfond eller att en %-andel ej delas ut som ÖF utan används för nyetablering. Oavsett lösning ska all kvot vara aktiv och nyttjas för fiske på årsbasis (F)
 - **Risken** finns för en koncentrerings av fiskerättigheterna till **några få företag/familjer** där sedan generationsväxlingar sker inom familjen bland ägarna (F)
 - **Föryngring** av fiskekåren sker när det blir **anställda** ombord (H)
 - Det är mycket **svårt att nyetablera sig idag**. Det handlar inte bara om kompetens utan om finansiering och krediter som behöver vara med för att möjliggöra nyetablering (F)
 - **Startstöd** för unga (18-40) fiskare för att enklare komma igång behövs (F)
- 6) möjliga effekter på **infrastrukturutveckling** samt landningsmöjligheter i Sverige;
- **Färre fartyg ger färre hamnar** och sämre möjligheter för att lasta och lossa, is-tillgång samt varvsmöjligheter (L)
 - **Större fartyg kan göra vissa hamnar omöjliga** att angöra (se Smögen (räka), Ellös (sill)) (L)
 - **Övåntade effekter** – inom detta område kan oanade konsekvenser ske, långsammare kapacitet eller köer kan påverka lika mycket som prisnivåer, vilket i sin tur kan ge landning utanför landet (L, H, N)
 - Åtgärder bör införas för att **styra mot regional och lokal landning** vilket ger möjligheter för lokal och regional beredning (L)
 - Idag räcker inte **riksintresset för landningshamnar** att hävda sig mot nya boende som har ett starkt stöd i lagen (L, N)
 - Se bredare på fiskberedningen, egentligen **sjömatberedningen**, koppla till närliggande branscher (L)
 - Skilj på **landningshamnar** för fiske, vattenbruk samt andra marina näringar och **hemmahamn** för fiskebåtar
- 7) möjligheter att bidra till att uppnå målet om **god miljöstatus** i havsområdena enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juli 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi);
- HaV anser att ÖF ger bättre möjligheter att uppnå god miljöstatus (N)
 - HaV anser att ÖF i någon form är en förutsättning för landningsskyldigheten men vet inte om det ger en bättre efterlevnad (N)
 - Troligtvis finns det **flera sätt** att uppnå detta mål (N)

- **Landningsskyldigheten** fungerar inte idag (se SLU rapport 2020), följs inte, inga tydliga flöden i land. Strikt kontroll och övervakning kommer krävas för att undvika highgrading som ofta kommer med ÖF (H, N)
- 8) möjliga effekter på **fisk- och skaldjurs bestånden**;
- **Bestånden kan regleras** på många sätt, enklare regler är bra men färre geografiska restriktioner kan också ge för stora uttag på specifika platser (H, N)
 - Större fartyg kan påverka **andelen av en population** som tas upp på ett visst ställe (H, N)
 - **Enklare regler** kan ge snabbare styrning (N)
 - **Annan reglering** är viktigare, exempelvis skydda lekbestånden och holistisk ekosystembaserad förvaltning (N)
- 9) behov att främja en ökande användning av **skonsamma**, selektiva och klimatsmarta **fiskeredskap** och -metoder;
- Olika **metoder för ett skonsammare** fiske kan gynnas av större företag med ekonomisk kraft (H)
 - **Innovativa företag med hållbarhet i fokus** kan välja ett selektivt och platsanpassat fiske (F)
 - Det kan vara **svårare med kravställning** från myndigheter på kvotandelar som redan är sålda (H, N)
 - Skonsammare och innovativa redskap ska ha en **enkel administrativ** väg till användning (H)
 - **Selektiviteten** på art och storlek är ofta bra men inte alltid. Gäller att man här ser hållbarhet som helhet (H)
- 10) behov av **information** för möjligheten att göra **uppföljningar** av fördelningssystemet, exempelvis avseende priser på överlåtelser.
- HaV kommer behöva en **översikt på försäljningar** av rättigheter för att följa upp systemet (N)
 - Det kan skapa långsiktighet med fiskerättigheter men det kan villkoras att delta i **utbildningar**. Även **deltagande i dialogmöten** med forskare, myndigheter i avsikt att främja långsiktighet utifrån de tre hållbarhetskategorierna (L, N)